

L'alter ego separatista de Macià: **Daniel Cardona i Civit (1890-1943)**

Ara que la projecció de la pel·lícula “El coronel Macià” sembla haver rescatat de l’oblit la primera part de la trajectòria política de Francesc Macià, aquella que va lligada de manera indestruïble a l’origen d’un moviment independentista català caracteritzat històricament per la seva debilitat, sembla bon moment per aprofundir en el coneixement d’un altre personatge qui, sens dubte, junt a l’Avi, pot ser considerat com el personatge més rellevant i transcendent d’aquest moviment des del seu origen a començament del segle XX fins als primers anys del franquisme: Daniel Cardona i Civit.

Malgrat la vigència encara de l’afirmació d’Enric Ucelay de fa més de vint anys segons la qual Daniel Cardona “és una de les figures més mal conegudes del nacionalisme radical català”¹, defensor tota la seva vida d’un nacionalisme apolític, intransigent i insurreccional i fundador d’organitzacions com Estat Català, junt a Macià, i d’altres que han esdevinguts també històriques com La Bandera Negra, Nosaltres Sols! –la versió catalana del Sinn Fein– o el Front Nacional de Catalunya, la figura del que fou batlle de Sant Just Desvern entre 1931 i 1936 segueix exercint un indubtable magnetisme en determinats cercles del nacionalisme radical català.

Daniel Cardona i [S]ivit va néixer a les cinc de la tarda del dia vint d’agost de 1890 al quart pis del número 1 del carrer Jovellanos de Barcelona.²

Amb només quinze anys ingressa a la Unió Catalanista com un més dels molts “saltataulells” procedents de la immigració interna catalana, dins el procés de trasbals cap a un medi urbà d’àmplies capes camperoles que tindrà com a resultat l’important creixement del sector terciari en el tombant del segle XIX al XX.

D’aquesta manera, a diferència del primer president de la Generalitat moderna, 31 anys més gran, Daniel Cardona esdevindrà el representant més genuí d’aquell separatisme format a l’aixopluc de la Unió Catalanista i del seu president, el doctor Martí i Julià, i el líder més destacat de la generació de joves nacionalistes radicals que, com ell, covaran el seu corpus polític i ideològic ultracatalanista a l’interior de la venerable institució: un nacionalisme “ferm” i “intransigent”, segons el llenguatge de

¹ UCELAY DA CAL, Enric.- “Daniel Cardona i Civit i l’opció armada del nacionalisme radical català (1890-1943)” a CARDONA I CIVIT, Daniel.- *La Batalla i altres escrits*. Ed. La Magrana, Barcelona, 1984, pàg. 5.

² *Declaració jurada del naixement de Daniel Cardona i Sivit*, 22 d’agost del 1890, pàg. 1521, llibre 19(6), Secció Primera. Registre Civil de Barcelona, i *Registro núm. 4332, letra C, cuaderno 5º*, Registro de Nacimientos del Juzgado 6. Arxiu Municipal Administratiu de Barcelona. Totes les referències biogràfiques existents fins ara fixaven la data de naixement de Daniel Cardona el dia 18 d’agost de 1890, amb l’excepció de Judith Cobeña que indica la del 20 de juliol del mateix any, probablement per coincidir amb l’onomàstica de San Daniel. COBEÑA I GUÀRDIA, Judith.- “Daniel Cardona i Civit” a *Miscel·lània d’Estudis Santjustencs*, VII. Ed. Centre d’Estudis Santjustencs. Sant Just Desvern, 1996, pàg. 67.

l'època, és a dir, un plantejament regeneracionista, pur i apolític, de refús profund de tota opció electoral i partidista, reflex de la imatge corrupta del sistema “espanyol” de partits de la Restauració. I aquest separatisme, orgànicament feble, poc més que la suma de petits grups radicalitzats, on la importància i el pes del discurs està supeditat a la primacia de la praxis, es troba prou lluny encara d'un enfocament independentista de clar contingut secessionista respecte l'Estat.

Abans de que la decisiva conjuntura del final de la Primera Guerra Mundial faciliti la convergència i la col·laboració entre ambdós líders, dos esdeveniments de la història del catalanisme havien fet possible ja la coincidència tangencial de Francesc Macià i Daniel Cardona.

Efectivament, si aquell episodi transcendental per al catalanisme que fou l'assalt dels militars als locals del *Cu-cut!* el 25 de novembre de 1905 provocà l'abandó de Macià de l'exèrcit espanyol, i la posterior formació de les candidatures de la Solidaritat Catalana forçava la seva decisió d'entrar en el món de la política, arran d'aquests mateixos esdeveniments Daniel Cardona protagonitzava amb quinze anys el seu primer episodi públic conegut, poc més que una innocent acció d'adolescent, però que deixava constància de la seva actitud arrauxada i directa,³ que donarà ocasió també el 18 de maig de 1906 al seu primer article polític,⁴ que com la campanya esmentada de la Solidaritat Catalana el farà interioritzar una profunda visió interclassista, partidària de la “unió sagrada” de tots els catalans per a fer front a l'enemic extern, única via per a assolir el definitiu alliberament nacional.

I l'any 1912, mentre Macià ocupava la presidència de la mesa de l'assemblea de Tarragona de la Unió Catalanista, que com assegura Jaume Colomer escenifica “el començament dels contactes del nacionalisme radical i el seu futur cabdill”,⁵ des de la seva inicial participació al consell de redacció del setmanari *Renaixement*,⁶ com ho prova la llarga llista de 168 articles periodístics, només entre aquells que hem pogut donar compte de la seva paternitat incontestable, Daniel Cardona descobrirà les possibilitats agitatives de la premsa escrita com a arma de conscienciació i de

³ Segons sembla, quan els assaltants tornaven pel carrer Ferran, des del balcó de la merceria Borràs on treballaven, uns quants aprenents, amb Cardona al capdavant, llançaren sobre els militars una galleda plena de serradures mullades. I és el futur secretari personal de Francesc Macià com a President de la Generalitat, Joan Alavedra qui com amic d'aquells anys del líder de Sant Just Desvern pot confirmar la seva responsabilitat en una altra acció l'endemà de l'assalt al *¡Cu-cut!* que Cardona, per la manca de voluntat de protagonisme públic que el caracteritzaria sempre, explicarà més endavant en tercera persona: “Al local de la Lliga una mà arborada d'un gran entusiasme i d'una gran indignació, va escriure, a una pissarra de la sala d'actes: “Allons enfants de la Patrie, le jour de gloire est arrivé”. CARDONA I GELABERT, Jordi.- *Apunts biogràfics de Daniel Cardona i Civit*, 4 de març de 1968. Arxiu privat de Maria Pera i Rafart, vídua de Jordi Cardona i Gelabert. ALAVEDRA I SEGURAÑAS, Joan.- *Francesc Macià, el camí cap a la Presidència a la Generalitat (1859-1926)*. Ed. Curial. Barcelona, 1993, pàg. 177. CARDONA I CIVIT, Daniel.- *Res de nou al Pirineu*. Ed. Nosaltes Sols. Barcelona, 1933, pàg. 149-150.

⁴ CARDONA I CIVIT, Daniel.- “Recomensem”. *La Tralla. Setmanari satíric*, 18 de maig de 1906, pàg. 2.

⁵ COLOMER I POUS, Jaume.- *La temptació separatista a Catalunya. Els orígens (1895-1917)*. Ed. Columna. Barcelona, 1995, pàg. 141.

⁶ La seva primera col·laboració escrita a *Renaixement* data del 25 de gener de 1912. CARDONA I CIVIT, Daniel.- “Lliberació”. *Renaixement, adherit a la Unió Catalanista*, núm. 63, 25 de gener de 1912, pàgs. 41-42.

mobilització política. D'aquesta manera, el seu nom quedarà íntimament lligat a capçaleres històriques com *Cu-cut!*, *La Tralla* o *Nova Catalunya*, i el seu conegut pseudònim de Vibrant anirà unit a empreses periodístiques del nacionalisme radical com *L'Estat Català*, *Som!...*, *Nosaltres Sols!* o *Ferms!*, per citar només les més significatives d'entre les creades i dirigides directament per ell mateix. I no content amb el paper agitatiu de la premsa periòdica, màxim encarregat, no per casualitat, de l'Oficina de Redacció i Propaganda quan es formi Estat Català i d'aquesta mateixa responsabilitat dins la Unió Catalanista, arrodonirà el seu paper de principal publicista del separatisme amb la redacció de fulls volanders o amb l'elaboració d'opuscles com el *Catecisme Patriòtic*, el *Manual del Legionari* o *Per la Pàtria i la Llibertat*.

La transcendental conjuntura de 1918 marcarà un tombant important en la trajectòria personal i política tant de Daniel Cardona com de Francesc Macià. Mentre de manera paral·lela al procés de radicalització del catalanisme s'anava fent evident el progressiu decantament de l'Avi cap a posicions més obertament independentistes en un procés analitzat fa poc per Josep M. Roig i Rosich,⁷ durant aquest mateix any la mort del seu oncle converteix el líder de Sant Just Desvern en hereu de Can Cardona i, per tant, en important propietari rural, deixant de banda definitivament la condició de saltataulells, ara que precisament s'ha convertit en un dels personatges referencials de la principal expressió ideològica d'aquest sector, el separatisme.

Dins un clima de radicalització nacionalista i d'agitació al carrer provocat pel final de la Primera Guerra Mundial i la crisi del règim de la Restauració, un Francesc Macià, cercant capitalitzar el moviment autonomista, i un Daniel Cardona, intentant superar, després de la mort del doctor Martí i Julià, l'estadi culturalista i transformar el separatisme en un moviment polític en sentit ampli, coincidiran en la creació el 15 de gener de 1919 de la que ha estat considerada primera organització política de l'independentisme català, la Federació Democràtica Nacionalista.⁸

Girant el cap envers un nacionalisme insurreccional més proper que el de les antigues colònies espanyoles de Cuba i Filipines, fins aleshores miratge principal del separatisme, si per a Cardona l'aixecament de Pasqua ofería un model d'acció on l'enfrontament armat servia de catalitzador de la comunitat nacional soldada pel sacrifici de sang i l'abnegació de la lluita que, malgrat la superioritat militar de l'enemic, faria inevitable l'objectiu alliberador, seguint l'estratègia irlandesa, la figura de Macià, com havia demostrat la campanya autonomista, era adient per encapçalar l'enquadrament patriòtic i la mobilització cívica, paral·lela i complementària a les virtuts de la via militar. Com Vibrant confessaria poc més tard al diputat de la Mancomunitat i també ferotge antimacianista, Manuel Massó i Llorens, per justificar l'apropament a l'Avi:

En Macià duagué una aportació popular a la nostra obra sense pretensions (...) podia enraonar als mítings d'una faicó que ningú mes podia enraonar-hi. (...) Ell apareixia com un cas

⁷ ROIG I ROSICH, Josep M.- *Francesc Macià. De militar espanyol a independentista català (1907-1923)*. Ed. L'Esfera dels llibres. Barcelona, 2006.

⁸ RUBIRALTA I CASAS, Fermí.- *Una història de l'independentisme polític català. De Francesc Macià a Josep Lluís Carod-Rovira*. Pagès editors. Lleida, 2004, pàg. 37.

de sinceritat ingènua i el poble l'aixecava gloriós i el petonejava davant l'estàtua de Casanova. Sota la teatralitat grotesca, nosaltres hi sembràvem la llavor.⁹

Per a Macià, en canvi, sense cap mena de relació generacional amb els joves ultracatalanistes que han covat el seu separatisme a l'aixopluc de la Unió Catalanista, ara que l'intervencionisme de la Lliga oferia la possibilitat d'assumir la direcció del catalanisme, Daniel Cardona representava la possibilitat de situar aquests "joves ansiosos de desplegament militar" dintre el seu projecte catalanista d'esquerra que havia intentat ja en va, entre d'altres, el desaparegut president de la venerable organització suprapartidària, el doctor Martí i Julià.

La ja esmentada ambigüitat i manca de clarificació ideològica del separatisme català emergent i, tal com va afirmar fa temps Isidre Molas, la conjunturalitat del seu programa,¹⁰ permetia la convergència d'interessos i posicions polítiques de Daniel Cardona amb el diputat pel districte de les Borges Blanques i la convivència a l'interior de la FDN de catalanistes "ferms i intransigents" amb d'altres que defensaven propostes federals o simplement autonomistes i que, en qualsevol cas, supeditaven la separació de Catalunya respecte d'Espanya a la conformació immediatament posterior d'una confederació peninsular de tots els pobles ibèrics. I, fins a cert punt, existia una certa complementareïtat entre un Macià, qui reconeixia en Cardona la seva capacitat com a organitzador i propagandista del catalanisme radical i el seu ascendent sobre els joves arrengrats als seu entorn, i el líder de Sant Just Desvern, qui, pel seu torn, destacava de l'Avi, en una mena d'*alter ego* de la seva personalitat política, la seva popularitat entre les masses catalanistes i la capacitat pública de liderat que amb els anys contribuiria a forjar el mite de l'anomenat "quixot català".

Però, aquest difícil equilibri no podia amagar la contradicció entre l'estratègia cardonista partidària de donar primacia a la lluita paramilitar i a l'enquadrament dels separatistes intransigents, i els impulsos de Macià, favorables a la participació electoral i a reforçar un front nacionalista que dins un programa socialment avançat inclogués junt als nacionalistes radicals també els republicans federalistes.

Així, en la línia de l'apoliticisme dominant dins el món separatista, després d'haver refusat participar a les legislatives del primer de juny de 1919 i a les eleccions provincials del 6 de juliol, la FDN prengué la decisió de presentar-se a les municipals de febrer de l'any següent.

El fracàs dels quatre únics candidats per Barcelona deixà en evidència la dificultat de compaginar en una alternativa electoral les estratègies oposades dels seus dos líders principals, a més de manifestar clarament la debilitat i manca encara d'espai polític del separatisme.

⁹ "Carta de Daniel Cardona i Civit (Perpinyà) a Manuel Massó i Llorens (Manchester), 29 de febrer de 1925, doc. núm. 141. Fons Daniel Cardona i Civit. Arxiu de l'Institut Municipal d'Història de Barcelona.

¹⁰ MOLAS, Isidre.- "Federació Democràtica Nacionalista (1919-1923)". *Recerques*, núm. 4. Barcelona, 1974, pàg. 139.

El fiasco electoral, que provocaria una profunda decepció personal en Francesc Macià que es retirarà de la política durant més d'un any, servirà alhora per a reforçar l'apoliticisme de Daniel Cardona que com ho sintetitzà críticament temps més tard un col·laborador estret i amic seu com Lluís Escaler:

Fou aquesta la primera i única vegada que els nacionalistes autèntics es llançaren a la política electoral.¹¹

La derrota electoral no impedeix Daniel Cardona perseverar en l'estructuració d'un reduït grup de seguidors disposats al combat clandestí paramilitar, com venia fent des de desembre de 1916 i, de fet, com tirarà endavant al llarg de la seva vida, ja fos el 1922 amb els anomenats escamots d'Estat Català, potser la iniciativa més reeixida, continuada sota la dictadura de Primo de Rivera; a la dècada de 1930, amb l'organització militar paral·lela a Nosaltres Sols! que participaria en el frustrat intent del 6 d'octubre de 1934; la direcció del departament militar d'Estat Català durant els primers mesos de la guerra civil; l'arrenglerament el 1937 de les Patrulles de Muntanya amb l'objectiu d'organitzar al Cardener una base militar o el seu impuls decidit a estructurar un front militar dins del Front Nacional de Catalunya a la immediata postguerra.

I també durant aquest mesos, seguint la tradició familiar d'assumir responsabilitats com a notable local en el govern municipal, sense entrar en contradicció amb la seva posició apolítica, prendrà possessió del càrrec de regidor de Sant Just Desvern l'1 d'abril de 1922, que li donaria un ben guanyat prestigi per una eficient i honrada gestió dels afers públics que superarà els límits estrictes del seu poble.¹²

Però, la contradicció entre la primacia de la lluita paramilitar i la posició més favorable a la participació electoral i a reforçar un front nacionalista dins un programa socialment avançat tornarà a reparèixer quan, obligats ambdós líders del separatisme a fer front a un nou competidor en el camp catalanista com Acció Catalana, arran de la celebració de la Conferència Nacional Catalana els dies 4, 5 i 6 de juny de 1922, apareguin el dia 8 de juliol del mateix any¹³ les sigles històriques d'Estat Català, organització que no abandonarà tampoc l'ambigüitat ideològica del separatisme.

¹¹ ESCALER, Lluís.- "A propòsit d'un front únic nacionalista". *Nosaltres Sols, publicació adherida a la Unió Catalanista*, núm. 27, 10 d'octubre de 1931, pàg. 4. De fet, com explicarà més tard D. Cardona, la decisió de participar a les eleccions havia sorgit del Comitè Municipal de Barcelona de la FDN, per les pressions del secretari de Macià i candidat pel districte IX (Sant Andreu-Clot), Ramon Duran i Albesa, a qui titllà de "poca solta". Però malgrat la seva posició contrària a la participació, segons confessa també el líder de Sant Just Desvern, de manera disciplinada contribuï econòmicament a aquesta campanya. "Carta de Daniel Cardona i Civit (Perpinyà) a Ventura Gassol i Rovira (Bois-Colombes, Paris), diumenge de rams [5 d'abril] de 1925, pàg. 5. Fons Francesc Macià i Llussà. Arxiu Nacional de Catalunya.

¹² "Acta de la sessió extraordinària de l'Ajuntament de Sant Just Desvern celebrada el dia 1 d'abril de 1922". *Llibre d'actes de l'Ajuntament de Sant Just Desvern, 1921-1922*. Arxiu Històric de Sant Just Desvern (Baix Llobregat).

¹³ Tot i que més d'un cop erròniament s'ha parlat del 18 de juliol, no hi ha cap mena de dubte en situar la data fundacional d'Estat Català el dissabte dia 8, com ho deixen clar les cròniques periodístiques de l'acte. "El míting nacionalista de de-bò". *L'Intransigent. Periòdic Nacionalista de joventuts, adherit a la Unió Catalanista*, núm. 57, 12 de juliol de 1922, pàg. 9-10. "Míting d'Afirmació Nacionalista". *La Tralla, Periòdic nacionalista radical*, núm. 10, 15 de juliol de 1922, pàg. 2.

De fet, existirà entre ells una difícil competència sense que resulti exagerat parlar de dos projectes i, gairebé, de dos partits dins Estat Català, que repercutirà negativament en el desenvolupament d'un moviment separatista en el qual, a diferència del cas irlandès, l'activisme armat i la lluita de masses, en comptes d'articular-se com a aspectes complementaris d'un mateix combat, esdevindran projectes separats i arrengrats darrera dels seus principals impulsors, ja fos Francesc Macià, desconfiant de les virtuts de la lluita armada, com Daniel Cardona, des del refús del joc electoral i l'acció política.

L'arribada de la dictadura del general Primo de Rivera, que amb la seva especial persecució dels símbols diferencials catalans donava especial protagonisme a un activisme frontista com el d'Estat Català, almenys fins la seva detenció el 17 de gener de 1924 i l'obligada marxa a l'exili l'agost del mateix any,¹⁴ posarà de manifest tota la capacitat de Daniel Cardona com a organitzador resistent i les virtuts d'un plantejament que, en la coincidència en la lluita contra un enemic comú, el portà a col·laborar amb tot el ventall de l'oposició.

Tanmateix, el desfermament d'una conjuntura de tancament de les vies de participació política com la dictatorial, propícia a les posicions intransigents i insurreccionals de Daniel Cardona, no impedirà, sinó més aviat afavorirà, el trencament amb el veterà ex-tinent de l'exercit espanyol.

Efectivament, la concurrència a l'exili francès dels dos líders principals del separatisme català,¹⁵ en lloc d'ajudar a apropar posicions, contribuirà a aprofundir encara més la distància que ja els separava a l'interior. La impaciència activista que el caracteritzava, davant la inactivitat del Directori de París en una oportunitat tan favorable per a l'acció directa, portarà Daniel Cardona a minimitzar l'important pes orgànic de l'Avi dins Estat Català i, sobretot, a subestimar dins l'estratègia irlandesa la transcendència de l'esfera política i la mobilització de masses que Macià com ningú altre representava i capitalitzava.

Cada cop més marginat dins la direcció d'EC per un Macià que tirarà enrere totes les seves propostes, recelós del "politiqueig" del cercle de dirigents de l'Avi a París i, sobretot, en obert desacord amb la manca d'interès per impulsar l'acció directa, Daniel Cardona decideix crear una suborganització pròpia dins d'EC: "La Bandera Negra. Santa

¹⁴ Efectivament, el dia 17 de gener de 1924 es produïa la detenció de Daniel Cardona i el seu ingrés a la presó Model de Barcelona. Però, per manca de proves o, sobretot, per les gestions realitzades per determinades persones pocs dies després, el 14 de febrer, tenia lloc el seu alliberament. Tanmateix, alertat per una confidència de la seva nova detenció hagué de fer escàpol i així el 24 d'agost de 1924 feia cap a París. *La Publicitat*, 19 de gener i 14 de febrer de 1924, pàg. 1; *La Veu de Catalunya*, 24 de gener de 1924, pàg. 1. "Cartes de Daniel Cardona i Civit (París) a Francesc Macià i Llussà (Perpinyà)", 29 d'agost i 3 d'octubre de 1924. Fons Francesc Macià i Llussà. Arxiu Nacional de Catalunya.

¹⁵ Macià, per la seva banda, havia arribat a l'Estat francès, acompanyat de Ramon Duran i Albesa, quinze dies després del cop d'estat. GARAU I GUART, J.- *Intentos a una desfeta de la personalitat ideològica i política de Francesc Macià (intent de conferencia)*. Tip F. Miralles. Barcelona, 1930, pàg. 16.

Germandat Catalana”, preludi del seu trencament i sortida definitiva de la formació macianista.¹⁶

D'aquesta manera, una iniciativa com el complot de Prats de Molló,¹⁷ que responia fil per randa a la tesi del sacrifici de sang per les armes del plantejament hibernià que de temps enrera venia demanant Daniel Cardona, donarà pas, paradoxalment, a un dels moments més àlgids de la figura de l'Avi, no sols dins el camp nacionalista sinó també pel que feia al conjunt del bloc opositor a la dictadura, mentre Vibrant, bandejat políticament i privat de la seva base activista, haurà de fer front a un dels seus tràngols més difícils i de debilitat més evident.

La signatura del Pacte de Sant Sebastià per part d'Estat Català i la posterior fundació d'ERC que suposava tirar endavant el somni de l'Avi de fusionar la tradició republicana amb el catalanisme progressista, serà denunciat per Cardona com una traïció a l'estratègia irlandesa davant la qual reaccionarà amb promptitud amb la formació de la seva enèsima estructura orgànica que des del seu nom mateix, “agrupació nacionalista radical Nosaltres Sols!”, volia reivindicar com a pròpia aquesta via.¹⁸

Tot i que la proclamació de la República Catalana per part de Francesc Macià el 14 d'abril de 1931 provocà un reagrupament molt puntual de les forces ultracatalanistes, l'acceptació de la via autonomista el dia 17 obrí pas de nou a la divisió dins les files del separatisme.

Davant la nova situació, Daniel Cardona, que difícilment podia contrarestar la popularitat de l'Avi i el seu èxit electoral, ell que sempre havia intentat eludir tot protagonisme públic i defensat un tossut apoliticisme, alimentarà el seu antimacianisme des de la reivindicació de la paternitat dels orígens d'Estat Català i des d'aquella mena de torre d'ivori que li oferirà la columna setmanal del portaveu *Nosaltres Sols!*, aprofundint el seu paper de darrer reducte del nacionalisme ferm i intransigent. No per casualitat, ell serà l'únic líder nacionalista català que no demanà el vot afirmatiu per a aquell “invent dels polítics” que era l'Estatut, amb el qual es “pretenia compensar tres-cents anys d'esclavatge”.¹⁹

¹⁶ CRUELLES I PIFARRE, Manuel.- *Un patriota català (biografia de Daniel Cardona i Civit)*, 1964, inèdit. Arxiu de Robert Surroca i Tallaferro.

¹⁷ Les acusacions mútues entre els seguidors dels dos líders màxims del separatisme, que arribarà fins i tot a algun episodi d'enfrontament físic i “pistola en mà” produït a Perpinyà, expliquen que, malgrat s'hagi dit el contrari, Cardona no participés del conegut complot. “Carta de Daniel Cardona i Civit (Perpinyà) a Ernest Dalmau (París)”, 1 de març de 1925. Fons Francesc Macià i Llussà. Arxiu Nacional de Catalunya.

¹⁸ *Agrupación Catalanista “Nosaltres Sols”*, núm. 14.801, folio 112, negociado de sociedades, año 1931. Archivo General de Asociaciones. Archivo de la Delegación del Gobierno en Cataluña. Detingut al castell de Figueres tan aviat intentà creuar la frontera el 26 d'abril de 1930 i traslladat a la presó Model de Barcelona el dia 1 de maig, finalment 3 setmanes després, el dimarts 20 de maig, Cardona havia quedat definitivament en llibertat. *La Publicitat*, 22 de maig de 1930, pàg. 4.

¹⁹ VIBRANT (pseudònim de Daniel Cardona i Civit).- “No votarem l'Estatut”. *Nosaltres Sols!*, publicació adherida a la *Unió Catalanista*, núm. 16, 18 de juliol de 1931, pàg. 1-2. Coneixent el seu tarannà personal i polític no es difícil creure l'asseveració del seu amic llibertari Joan Manent qui assegura que Macià oferí a Cardona ocupar una conselleria dins el Govern de la Generalitat, ni que “fastiguejat i avergonyit” prengué la proposta com una “baixesa”. MANENT I PRESAS, Joan.- *Records d'un sindicalista llibertari (1916-1946)*. Ed. Catalanes de Paris, 1976, pàg. 312.

Elegit batlle de Sant Just Desvern a les eleccions que portaren la Segona República i reelegit pel mateix càrrec el gener de 1934 amb un “Front Nacionalista” oposat a la de l’ERC,²⁰ que posava de manifest, des de la seva posició de notable local, el respecte i, en general, el seu prestigi a tot el Baix Llobregat, exemple d’honestetat enmig d’un ambient d’interessos personals i de corrupció, la posició personal capdavantera de Cardona no podia, tanmateix, amagar l’escassa incidència política d’una posició insurreccional mal adaptada a una conjuntura com la dels primers anys de la Segona República.

Sota aquestes circumstàncies, no resultarà estrany l’aparició d’un projecte com el del Partit Nacionalista Català que defensava clarament per primera vegada des del separatisme la participació en el joc electoral, i una evident vocació d’esdevenir una organització de masses, tenint en compte les possibilitats d’actuació en una cambra legislativa com el Parlament del Principat que, tot i les limitacions, suposava la primera experiència d’abast i competències catalanes.

Però Cardona, incapaç de liderar el bloc d’antimacianistes descontents provocat per la marxa enrera de l’Avi del 17 d’abril de 1931 i pels casos de corrupció i irregularitats manifestes dins l’ERC, malgrat que alguns companys ultracatalanistes de tota la vida apostaren per aquest novedós projecte, des d’una obsessiva fidelitat als seus plantejaments fermes i intransigents, rebutjà la via del PNC que, a més de l’arraconament de l’estratègia irlandesa, suposava la fi d’un tipus d’organització disciplinada i fèrria com la que ell defensava dins NS!, construïda al redós del seu líder indiscutible.²¹

El fracàs electoral del separatisme a les eleccions al Parlament del 19 de novembre de 1932 reforçarà encara més l’aposta, ja oberta i decidida, de Daniel Cardona i de NS! per una alternativa insurreccional allunyada de tota vel·leïtat participativa.

El dia de Nadal de 1933 moria el president de la Generalitat Francesc Macià.²² Aquest important esdeveniment marcarà l’inici d’una major crispació política que afavorirà l’apropament entre els grups catalanistes radicals i una certa preeminència del sector més nacionalista de l’ERC sota el comandament de Josep Dencàs i Miquel Badia, fent possible la recuperació d’un cert protagonisme del substrat més

²⁰ “Acta de la sessió extraordinària de l’Ajuntament de Sant Just Desvern celebrada el dia 1 de febrer de 1934”. *Llibre d’actes de l’Ajuntament de Sant Just Desvern, agost de 1933*. Arxiu Històric de Sant Just Desvern (Baix Llobregat).

²¹ Fins i tot Cardona amenaçà amb plegar, cas de no ser tingut en compte el seu criteri d’abandonar el projecte d’aplegament del separatisme alternatiu a Macià que plantejava el PNC. “Carta de Manuel Blasi i Mora a Daniel Cardona i Civit”, Barcelona, 27 de setembre de 1932. Arxiu Albert Roque i Fígols.

²² A més de la polèmica provocada per un editorial de Vibrant titulat “L’oració fúnebre”, recordant les discrepàncies acumulades entre ambdós líders del separatisme, l’enterrament de l’Avi provocà diversos incidents amb la formació de Cardona quan els escamots d’EC dirigits per Miquel Badia entraren violentament a la seu de NS! per obligar a arriar la bandera en senyal de dol al pas de la comitiva fúnebre per la Gran Via. TERRAFETA I BADIA, R.M.- *Andreu Xandri, mística i força*. Barcelonesa d’edicions, Barcelona, 1988, pàg. 53. VIBRANT.- “Oració fúnebre”. *Nosaltres Sols!, publicació adherida a la Unió Catalanista*, núm. 143, 30 de desembre de 1933, pàg. 2.

insurreccional del separatisme que desembocarà en l'aixecament frustrat del 6 d'octubre de 1934, en el qual, Daniel Cardona, malgrat ésser prou conscient de les greus mancances d'organització i direcció, prendrà part com a iniciativa armada "en contra del govern espanyol".

Amb el seu retorn a casa a finals de febrer de 1936, després del nou exili obligat pel aquest fracàs, ja fos per debilitat conseqüència dels primers estralls de la malaltia que el conduiria fatalment a la mort o pels esdeveniments polítics que ben aviat desembocaran en la contesa civil, el cert és que la figura de Daniel Cardona sembla entrar en declivi i, de fet, no podrà impedir, a diferència de l'any 1932 amb el PNC, que l'organització que ell encapçala, NS!, participi del procés de reagrupament de les forces separatistes dins les sigles d'Estat Català.

Certament, el líder separatista de Sant Just Desvern havia acceptat a contra cor una unificació de l'espai independentista sota les sigles d'Estat Català realitzada des d'unes coordenades prou allunyades del plantejament ferm i intransigent que ell seguia defensant.

Acabada la guerra, l'arribada del franquisme afavorirà de nou la posició de Daniel Cardona. Tancades totes les perspectives d'un joc polític normalitzat i en situació d'alarma la supervivència nacional, recuperava protagonisme la seva estratègia de resistència armada recolzada per un programa de defensa de la unitat dels catalans darrera un programa nacionalista ferm i intransigent que donarà lloc al sorgiment del Front Nacional de Catalunya.

Com dèiem al començament, junt a Francesc Macià, Daniel Cardona és el dirigent històric de l'independentisme més genuí de la primera etapa de la seva història, la separatista. Efectivament, ell no creà les bases ideològiques del separatisme, covades pels joves catalanistes radicals a l'aixopluc de la Unió Catalanista i del seu president el doctor Martí i Julià, però des de la seva tasca, moltes vegades retirada i des d'un segon pla, d'organitzador i divulgador, sí fou el màxim responsable de la seva popularització, al temps que la seva intervenció resultà decisiva per fornir al separatisme d'una estratègia i un model propi basat en l'exemple irlandès gràcies al qual pogué superar l'estadi culturalista i transformar-se en un espai polític i ideològic, tot i que reduït, a partir d'un plantejament secessionista nítid que el distingia clarament d'altres separatistes "incomplets" com Francesc Macià i que, en certa manera, el converteixen en el primer independentista "complet" del nacionalisme català.

Al mateix temps, Daniel Cardona ha esdevingut el principal i obligat referent del nacionalisme insurreccional català. Conseqüent amb la idea que aquesta era la via indefugible per a aconseguir un veritable trencament "de les cadenes de la dominació espanyola", maldà per utilitzar la lluita armada no sols contra la dictadura de Primo de Rivera i el franquisme, sinó també contra la Restauració, la República i la Revolució.

Aquesta actitud simple i directe, més pròpia d'un soldat que no pas d'un dirigent polític que ho lliura tot a l'alta missió que li encomana la pàtria ajudarà a conferir un retrat de Daniel Cardona de puresa gairebé mística, que un apòlogista i amic seu, el

poeta Joan Salvat-Papasseit, ajudarà a estendre amb la imatge del “boig legionari al servei de la pàtria”, del pròleg de *La Batalla*, i el dibuix de Josep Altimira Marimon “Llamp” a la portada del llibre.²³

Però, al mateix temps, la gran deficiència de la posició del líder separatista de Sant Just Desvern serà minimitzar dins la via irlandesa el valor i la importància de la mobilització patriòtica civil, complementària de l’acció militar.

I en aquest sentit, donant compte de la seva relació intempestiva que durant tants anys mantingué amb l’Avi, en una obra escrita precisament per a justificar l’inici de les seves diferències durant els anys de la dictadura de Primo de Rivera, en una referència implícita a Macià Daniel Cardona justificarà la seva posició, tot dient:

Si he guerrejat sovint, malgrat meu, amb el germà ofuscat o fins amb aquell que, conscient o no, ha vorejat la traïció, no ho he fet per nímies facècies personals. Jo m’he batut per Catalunya.²⁴

²³ VIBRANT.- *La Batalla. Articles de Vibrant*, Barcelona, 1923.

²⁴ CARDONA I CIVIT, Daniel.- *Res de nou al Pirineu*, op. cit., pàg. 3.